

MUZEYLARDA MILLIY MEROSNING SAQLANISHI.

Namangan viloyat tarixi va madaniyati davlat muzeyi

ilmiy xodimi: **M.Raximova**

Muzeylar — xalqning tarixiy xotirasi, madaniy boyligi va ma’naviy merosini saqlovchi eng muhim maskanlardan biridir. Milliy meros deganda ajdodlardan qolgan moddiy va nomoddiy qadriyatlar, tarixiy yodgorliklar, san’at asarlari, qo‘lyozmalar, etnografik buyumlar, arxeologik topilmalar va boshqa ko‘plab ma’naviy boyliklar tushuniladi. Ushbu boyliklarni asrab-avaylash, kelajak avlodlarga yetkazish muzeylarning eng asosiy vazifalaridan biri hisoblanadi.

Xususan O'zbekistonda Madaniy meros turli tarixiy davrlarda doimo avlodlarning mafkuraviy taraqqiyotiga zamin, bilimlar manbai, tarbiya va ta'lim vositasi bo'lib xizmat qilib kelgan. Xususan, asrlar davomida shakllangan o'zbek xalqining madaniy va moddiy merosi jahon tsivilizatsiyasi taraqqiyotida xalqlararo madaniy ko'prik vazifasini bajarishda ajralmas qismi hisoblanadi.

“2017-2021 yillarda O'zbekiston Respublikasini rivojlantirishning beshta ustuvor yo'nalishi bo'yicha Harakatlar strategiyasi”da belgilangan vazifalar doirasida muzeylar faoliyati va muzey ishining tizimli rivojlantirish bo'yicha dasturlar qabul qilingan. Ularda xalqaro aloqalarni, o'zaro foydali hamkorlikni rivojlantirish, O'zbekistonda va xorijda keng ko'rgazma faoliyati orqali mamlakat boy tarixi, bugungi yutuqlarini dunyo jamoatchiligiga tanitish, muzeylarda saqlanayotgan noyob eksponatlarni jahon miqyosida targ'ib etish kabi vazifalarni amalga oshirish ko'zda tutilgan. Ular O'zbekistonning turizm salohiyatidan yanada to'liq va samarali foydalanishda muhim o'rin tutadi. Shuningdek, Prezidentimiz Shavkat Mirziyoevning 2018 yil 28 dekabrda Oliy Majlis qonunchilik palatasiga qilgan Murojaatnomasida “...mamlakatimiz muzeylarida saqlanayotgan tarixiy eksponatlarni to'liq xatlovdan o'tkazish, har bir muzeyning katalogini yaratish lozim”, deb qayd etganidek muzey kolleksiyalarini komplektlash mazkur sohadagi eng dolzarb vazifalardandir, deya ta'kidlab o'tgandilar.

Muzeylarning paydo bo'lishi qadim zamonlarga borib taqaladi. Insoniyat tarixi davomida odamlar doimo o'z o'tmishidan saboq olgan, ajdodlar yaratgan buyumlarni e'zozlashtirgan. Bugungi kunda esa muzeylar nafaqat buyumlarni saqlaydi, balki ilmiy, ma'rifiy va tarbiyaviy vazifalarni ham bajaradi. Milliy merosning saqlanishi – xalqning o'zligini yo'qotmasligi uchun eng muhim omillardan biridir.

Muzeylar milliy merosni saqlashda bir nechta asosiy yo'nalishlarda faoliyat yuritadi. Ulardan birinchisi – tarixiy va madaniy buyumlarni jamlashdir. Bu jarayon doimiy izlanish, ekspeditsiyalar, ilmiy tadqiqotlar yordamida amalga oshiriladi.

O'zbekistonning turli hududlarida topilgan arxeologik topilmalar, qadimiy sopol buyumlar, tangalar, metall ishlanmalar, qurollar, zargarlik buyumlari aynan muzeylarga olib kelinib, tegishli tarzda ro'yxatga olinadi.

Ikkinchi muhim yo'nalish – buyumlarni ilmiy tadqiq qilishdir. Har bir topilma o'z tarixiga ega bo'ladi: uning yoshi, kelib chiqishi, ishlatilgan materiallari, o'z davrida bajargan vazifasi mutaxassislar tomonidan chuqur o'rganiladi. Ilmiy izlanishlar natijasida xalq tarixiga oid yangi ma'lumotlar ochiladi. Bu esa milliy merosni yanada boyitadi.

(Foto surat) Namangan viloyat tarixi va madaniyati davlat muzeyi.

Uchinchi yo‘nalish – milliy merosni saqlab qolish, restavratsiya qilish va konservatsiya jarayonlaridir. Qadimiy buyumlar vaqt o‘tishi bilan buziladi, yemiriladi, ranglari o‘chadi. Bunday buyumlarni asl holicha saqlab qolish uchun maxsus restavratsiya laboratoriyalari mavjud. Mutaxassislar turli kimyoviy va texnik uslublardan foydalangan holda buyumlarni tiklaydi, mustahkamlaydi va uzoq yillar saqlanishini ta’minlaydi.

Muzeylar, shuningdek, milliy merosni ommalashtirishda ham katta ahamiyat kasb etadi. Bu ishlar ko‘rgazmalar tashkil qilish, ma’ruzalar, ma’rifiy tadbirlar o‘tkazish orqali amalga oshiriladi. Maktab o‘quvchilari, talabalar, turli yoshdagi fuqarolar muzeyga tashrif buyurib, o‘z xalqining tarixini, an’ana va urf-odatlarini yaxshiroq o‘rganadilar. Bu jarayon yosh avlodni milliy qadriyatlar ruhida tarbiyalashda juda muhimdir.

Muzeylarda saqlanayotgan har bir eksponat — o‘tmishdan kelajak uchun qoldirilgan hikoyadir. Yurtdoshlarimizning ming yillar davomida yaratgan san’ati,

hunarmandchiligi, ilm-fani, turmush tarzi muzeylar orqali bizga yetib kelmoqda. Shu bois har bir eksponatni asrab-avaylash, uni yo‘qotmaslik — burchdir.

Milliy merosni saqlash jarayonida zamonaviy texnologiyalarning ahamiyati ham ortib bormoqda. Endilikda ko‘plab muzeylar eksponatlarni raqamli formatda saqlash, ularning 3D modellarini yaratish, elektron kataloglar tuzish orqali merosni yanada mukammal himoya qilmoqda. Bu uslub bilan buyumning asl nusxasi zararlangan ham, uning elektron nusxasi saqlanib qoladi. Muzeylar shuningdek xorijiy ilmiy markazlar bilan hamkorlik qiladi. Turli ilmiy loyihalar, restavratsiya dasturlari, xalqaro ko‘rgazmalar milliy merosning jahon maydonida tanilishiga xizmat qiladi. Bu esa xalqimiz madaniyatining boyligini dunyoga namoyon qiladi.

(Foto surat) Namangan viloyat tarixi va madaniyati davlat muzeyi.

Milliy merosni saqlash — faqatgina mutaxassislar yoki davlat idoralarining vazifasi emas. Bu butun jamiyatning ma’naviy burchidir. Har bir fuqaro tarixiy qimmatga ega buyumlarni asrab-avaylashi, ularni yo‘qotmasligi, qonunbuzarlikka yo‘l qo‘ymasligi lozim. Muzeylarga e’tibor, ularga tashriflar sonining ortishi ham milliy merosga bo‘lgan hurmatni bildirib turadi.

Xulosa qilib aytganda, muzeylar — millatning ma’naviy xazinasini hisoblanadi. Ular nafaqat tarixni saqlaydi, balki uni o‘rganish va kelajak avlodga yetkazishda beqiyos

ahamiyatga ega. Muzeylarda milliy merosning saqlanishi — xalqning o‘ziga xosligi, madaniyati va tarixi abadiylashuvi demakdir.

Zamonaviy davrda milliy merosni saqlash faqat obyektlarni himoya qilish bilan cheklanmaydi. Unga ilmiy yondashuv, innovatsion texnologiyalarni qo‘llash va xalqaro standartlar asosida eksponatlarni himoya qilish ham kiradi. Masalan, konservatsiya usullari, raqamlashtirish va virtual muzeylar orqali milliy merosni keng auditoriyaga yetkazish imkoniyatlari sezilarli darajada oshdi. Bu esa nafaqat tarixni saqlash, balki yosh avlodni milliy qadriyatlar bilan tanishtirish, ularning tarixiy ongini shakllantirishda muhim vosita bo‘lib xizmat qiladi.

Shuningdek, muzeylar milliy merosni saqlash bilan birga, uning rivojlanishi va ommalashuviga ham hissa qo‘shadi. Eksponatlar orqali xalqaro madaniy almashinuvni rag‘batlantirish, ilmiy tadqiqotlar olib borish va xalqaro ko‘rgazmalarda qatnashish milliy merosni dunyo miqyosida tanitishga xizmat qiladi. Shu nuqtai nazardan, muzeylar nafaqat madaniyatni saqlash maskani, balki milliy identitetni mustahkamlash va milliy g‘urur manbai hisoblanadi.

Muzeylarda milliy merosning saqlanishi – bu tarixiy boylikni asrash, ilmiy tadqiqot va madaniy rivojlanish jarayonlarini birlashtirgan kompleks jarayondir. Milliy merosni saqlashga qaratilgan har bir sa’y-harakat, o‘tmish va kelajak o‘rtasidagi uzviy bog‘liqlikni ta’minlaydi va jamiyatning madaniy barqarorligini mustahkamlaydi

(Foto surat) Namangan viloyat tarixi va madaniyati davlat muzeyi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Абдуллаев, Т. (2010). Muzey ishlari va milliy merosni saqlash. Toshkent: Fan va Ta'lim.
2. Усмонов, III. (2012). O'zbekiston muzeylari: tarix va rivojlanish. Toshkent: Ma'naviyat.
3. Xasanov, A. (2015). "Milliy merosni saqlashda muzeylarning roli" O'zbekiston san'ati va madaniyati, №2, b. 34-42.
4. UNESCO. (2003). Preservation of Cultural Heritage in Central Asia. Paris: UNESCO Publishing.
5. Mirzaev, R. (2011). Muzeylarda eksponatlar va milliy merosni asrash metodlari. Samarkand: Ijod.

6. Abdullaeva, N. (2014). Muzeylar va tarixiy yodgorliklarni saqlash. Toshkent: Sharq.
7. Karimov, S. (2016). “Muzeylar va xalqaro standartlar” O‘zbekiston madaniy merosi jurnali, №1, b. 21-29.
8. Rustamov, F. (2009). Ekspонатlar va ularning konservatsiyasi. Toshkent: Fan va Texnologiya.
9. Halimov, D. (2013). Muzeylarda ilmiy tadqiqotlar va milliy meros. Toshkent: Iqtisod va Madaniyat.
10. ICOM. (2008). Museums and Cultural Heritage Protection. Paris: International Council of Museums.